

Învățământul universitar în fața unei provocări: calitatea în context european

Prof. Univ. Dr. Elena Zamfir Cercetător științific

Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română

Sursa: Revista Inovația Socială, vol. 4, nr. 2/2012 (iulie-decembrie)

URL stabil: <http://inovatiasociala.ro/index.php/jurnal/article/view/138/159>

Publicată de: Institutul de Cercetare a Calității Vieții

Revista Inovația Socială este o revistă online creată în cadrul proiectului „Inovația Socială - Factor al dezvoltării socio-economice”, proiect coordonat de Prof.dr. Cătălin Zamfir în cadrul Institutului de Cercetare a Calității Vieții. Această revistă utilizează politica liberului acces la conținut, pornind de la principiul conform căruia cercetarea deschisă publicului sporește schimbul global de cunoaștere. Inovația socială este o revistă electronică pe care cititorii o pot urmări pe măsură ce este scrisă și pe care o pot scrie ei înșiși. Revista va avea o apariție bianuală, dar fără a avea o dată de apariție, ci un interval în care este scrisă.. În perioada respectivă, pe platforma online vor fi publicate în timp real contribuțiile și dialogurile generate între cititori și contributori.

Prin accesarea articolelor din arhiva Revistei Inovația Socială indicați acceptarea termenilor și condițiilor de utilizare care sunt disponibile la adresa <http://www.inovatiasociala.ro/> care indică, în parte, faptul că puteți utiliza copiile articolelor doar pentru utilizare personală, necomercială. Vă rugăm să contactați redacția pentru alte tipuri de utilizare la adresa

inovatiasociala@gmail.com

Orice copie a materialelor din Revista Inovația Socială trebuie să conțină aceeași notă de drepturi legale, așa cum apar acestea pe ecran sau tipărite.

Învățământul universitar în fața unei provocări: calitatea în context european

Prof. Univ. Dr. Elena Zamfir Cercetător științific

Elena ZAMFIR este cercetător principal 1 în ICCV, Academia Română. Este profesor universitar doctor, coordonator de doctorat la Universitatea de Vest din Timișoara și profesor asociat la Universitatea Creștină Dimitrie Cantemir din București. Conduce doctorate din anul 1994 și între 2005 și 2009 a avut funcția de director al primei Școli Doctorale de Sociologie a Universității din București. Domeniile de interes sunt: asistența socială și sociologia, politicile sociale și psihologia socială. Printre publicații menționăm: „Tigani între ignorare și îngrijorare”, distinsă cu premiul Academiei Române D. Gusti în 1994. A coordonat programe de cercetare și formare la nivel național și internațional printre care introducerea specializării economie socială la nivel de master începând din 2010. ezamfir1@gmail.com

Introducere

În ultimul timp s-au accentuat preocupările asupra direcțiilor de dezvoltare a sistemului universitar românesc în noul context european.

Integrarea europeană oferă universităților noastre o **explozie rapidă a oportunităților**. Dar s-a accentuat și **competiția academică**, prin internaționalizarea ei. Competiția universitară a trecut rapid granițele României și s-a extins la întreaga Europă. Sistemul universitar se confruntă nu numai cu oportunități, dar și cu noi **riscuri și provocări specifice timpului nostru**.

Se prefigurează cu tot mai mare claritate o nouă direcție a dezvoltării universitare. Calea acestei dezvoltări este cea a unei noi concepții de sistem universitar european. Este vital să părăsim mentalitățile localiste și cantonările în schimbări „mărunte” confortabile și să ne adaptăm activ în procesul european de perfecționare a învățământului. Trebuie să asimilăm **experiența europeană**, dar nu numai. Să contribuim totodată la consolidarea dezvoltării calității și performanțelor profesionale comune și să fim recunoscuți ca parteneri egali în procesul cooperării.

Prin acumulările calitative, Universitățile noastre sunt instituții într-o continuă dinamică, receptive la schimbări, dar care solicită internalizarea direcțiilor de dezvoltare care se prefigurează în lume.

Apare tot mai evident că răspunsul la preocupările presante actuale de formare pentru cerințele moderne ale pieței muncii trebuie plasate în creșterea **calității** întregului proces universitar. Și relațiile internaționale reprezintă o componentă esențială a acestui proces de creștere a calității universitare.

După integrarea României în UE au crescut enorm **resursele financiare naționale și europene** pentru susținerea dezvoltării calității universitare. Acestea au făcut parte din chiar condițiile obligatorii integrării României. Universitățile românești implicate într-un proces rapid de reformă, centrat pe calitate și pe programe de cercetare sunt în poziția de a face o analiză atentă a experiențelor provocate de noile schimbări rapide și **de nevoia de raționalizare a costurilor schimbării**.

Rolul pe care pregătirea universitară o are în perfecționarea sistemului social, economic și cultural este crucial. Suntem conștienți că problemele cu care se confruntă **societatea modernă** nu pot să-și găsească soluții corecte în afara **spațiului educațional**. Mai mult, **profilul viitor al societății Europene** depinde de modul în care învățământul asigură formarea de **competențe profesionale și morale** prin schimbări de atitudini, prin eliminarea prejudecăților, mentalităților în plan comportamental. Aceste transformări nu se petrec rapid ci, ele sunt de durată și apar în timp ca „operă” a mai multor generații, care încorporează responsabil valori ale procesului educativ-formativ.

De aceea, **etapele de schimbare și creșterea calității prin internaționalizare a învățământului superior apar** ca un rezultat firesc al **convergenței treptate** a sistemelor educaționale prin apropierea lor în timp în urma dezvoltării către **o direcție comună** (accentul cade pe comunalitate și nu pe specificitate, centrat pe competențe profesionale într-o economie modernă de piață). Instrumentele reale în acest sens sunt cele legate de multiplicarea rapidă a **intereselor comune** susținute prin **comunicare, cooperare, dialog permanent și cunoaștere reciprocă**. În acest proces de cristalizare a unei **Europe educaționale**, fiecare Universitate își are locul și rolul ei important păstrându-și specificitatea și particularitățile ei proprii de dezvoltare.

Apropierea treptată în plan educațional a țărilor europene se realizează prin **conștientizarea problemelor comune** legate de **calitate și performanță**, precum și prin mecanisme, modalități de soluționare a acestora prin **eforturi integrate**. Articulația sistemelor educaționale pe o axă europeană presupune un proces de **cunoaștere complexă a valorilor, normelor și politicilor educaționale din fiecare țară**, crearea în timp a unei **conștiințe europene** legată de aspectele noi ale învățământului solicitate explicit de o societate și o piață modernă datorate unui dinamism în creștere.

Într-o lume a globalizării, dar și a competiției crescânde, **cooperarea internațională și regională este vitală între universități**. Acest proces nu trebuie să se realizeze prin dominare a unora și subordonare a altora cu ajutorul unor pseudocriterii de evaluare și ierarhizare de tip subiectiv discreționar, fapt care duce la tensiuni academice artificiale, păguboase și nejustificate. Procesul de cooperare cere o dezvoltare împreună, un respect reciproc pentru autonomia

și specificul identității domeniilor de specializare, un dialog academic fundat pe repere valorice și competențe recunoscute de elita universitară.

1. SEMNIFICAȚIA DIMENSIUNII EUROPENE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT

În ambele domenii de responsabilitate – **relații internaționale și promovarea calității** – s-a cristalizat în Universități o tradiție solidă care trebuie continuată, consolidată și dezvoltată.

În ultimii ani, s-au acumulat în Universități elemente foarte importante în sfera creșterii **calității învățământului** prin respectarea **standardelor europene**, strâns legate de programele internaționale derulate de facultăți.

De aceea, consider că este o formulă necesară asocierea **procesului de internaționalizare** cu cea a creșterii responsabilității pentru **autonomie și calitate a învățământului universitar**. Desigur că schimbările structurale în învățământul superior nu pot avea loc în afara spațiului european/internațional. La rândul ei, amplificarea cooperării cu toți partenerii sociali în cadrul unor rețele de cooperare, naționale și internaționale reciproc avantajoase, va conduce la stabilirea și utilizarea în **practica educațională** a standardelor comune de calitate.

1.1 Principii de organizare a Universităților

Funcțiile de organizare a universităților în context european nu ar trebui să se dezvolte ca un for de tutelare birocratică a facultăților și a mediului profesoral și studentesc. Ele necesită o orientare modernă spre câteva **direcții prioritare de suport pentru facultăți/departamente-specializări:**

- **furnizarea de informații** despre oportunitățile existente în domeniul programelor internaționale și a calității procesului educativ-formativ;
- **suportul tehnic acordat tuturor facultăților/departamentelor** pentru dezvoltarea cooperării internaționale și de programe de promovare a calității;
- facilitarea **difuzării experienței în domeniu**, acumulată în cadrul unor Universități mari, cu tradiție, la alte universități din țară și din străinătate;
- contribuție la promovarea unei **culturi a calității și a dezvoltării relațiilor de cooperare în plan internațional;**

- suport pentru dezvoltarea **capacității instituționale de absorbție la timp a fondurilor interne și europene** destinat programelor de perfecționare a învățământului și a cercetării pentru **promovarea valorilor academice**, dublat de un **management eficient** al programelor de cooperare externă.

Desigur, aceste activități vor fi orientate, respectând termenii stabiliți, în sensul dezvoltării unor **mecanisme de tip suportiv și stimulat**iv pentru cooperarea interuniversitară de tip rețea națională și internațională.

Și pe această cale, funcțiile universitare trebuie să se dezvolte în sensul sprijinirii **capacității proactive a facultăților** de a identifica problemele existente în facultăți, dar și a formulării împreună a **strategiilor eficiente de acțiune** în vederea creșterii calității.

Se prefigurează cu tot mai mare claritate o nouă direcție a dezvoltării universitare. Calea acestei dezvoltări este cea a unei noi concepții de **sistem universitar deschis către actorii sociali și către cerințele europene de calitate**. Este vital să părăsim mentalitățile „localiste” și să ne orientăm spre dezvoltarea unei **rețele de parteneriat universitar** atât în plan **intern** cât și **extern** fundată pe o **solidaritate academică reciproc avantajoasă**.

Un proces activ de **internaționalizare a învățământului universitar** este dublat de **preluarea selectivă a experienței europene și mondiale**.

Consolidarea dezvoltării comune a **calității procesului educațional-formativ** și recunoașterea ca parteneri egali în programele europene apare ca **un deziderat**, dar și ca **un imperativ** al mediului academic universitar.

Universitatea românească, prin acumulările calitative, este o instituție de elită, dinamică, care s-a înscris organic, prin rezultatele sale, în **circuitul internațional european**. Dar este tot mai necesar să internalizăm în continuare direcțiile principale de dezvoltare moderne care se prefigurează în lume în obținerea unor performanțe profesionale de vârf în context național.

Apare evident că răspunsul la preocupările presante actuale trebuie plasat în creșterea **calității întregului proces universitar, indiferent de regiune sau specific educațional**. Și aici desigur, cooperarea/relațiile internaționale reprezintă componente esențiale ale acestui proces de creștere a calității.

Din acest motiv, decizia Universităților românești de a accentua preocupările pentru relațiile internaționale prin crearea unei cooperări constante, transparente și performante este complet justificată în climatul creșterii calității învățământului și cercetării. Aceasta reprezintă o responsabilitate majoră în dezvoltarea instituțională a unui sistem universitar performant. Numai că ea nu poate reprezenta un scop în sine impus artificial prin clasificări arbitrare de factorii politici decidenți.

O promisiune ce se impune pentru **amplificarea dimensiunii europene în creșterea calității învățământului** se referă la **evitarea riscului posibil de cantonare într-un verbiag declarativ gol, plin doar de**

simple și bune intenții. Stilul managerial universitar eficient este cel de tip **pragmatic de rezolvare a problemelor proprii prin dezvoltare împreună și cooperare internă și externă și nu cel bazat pe o competiție neloială între universități.** De aceea important este ca evaluarea performanțelor în învățământul românesc și ierarhizarea universităților să fie făcută pe baza unor criterii transparente și bine elaborate, nu la comandă politică. Din nefericire, asigurarea acestui proces înalt specializat și laborios a fost făcut în România sub presiunea așa-ziselor reforme educaționale, a dorinței schimbărilor în învățământ, fără conținut substanțial, care au dus la compromiterea calității și chiar la experiențe eșuate. Aceste experiențe nu sunt permise a se desfășura pe comunități academice, pe tineri și părinții acestora. Stoparea experimentelor prin continue modificări de tip „reforme” de dragul schimbărilor trebuie să fie un imperativ pentru stabilitatea, responsabilitate pentru calitatea și atractivitatea universităților românești . Se poate astfel răspunde și la întrebarea firească: cine sunt cei care pot aduce îmbunătățiri procesului educațional-formativ. Schimbările de fond, structurale, centrate pe calitate în învățământul superior nu pot veni din exteriorul sistemului, prin comenzi negândite, apărute la întâmplare sau nu pot fi impuse de nespecialiștii care mai sunt numiți în învățământ pe alte considerente decât cele strict de competență profesională. Logica domeniului universitar este una proprie, cu specificități distincte de alte domenii, cu o misiune clară a direcțiilor lui de dezvoltare pe termen lung, cu rezultate ce țin de performanța beneficiarilor, tinerilor, măsurabile doar în timp. Orice politizare a procesului de învățământ și cercetare aduce prejudicii majore performanțelor profesionale și calității întregului sistem.

1.2 Posibile riscuri și amenințări

O amenințare pentru sistemul nostru universitar este **scăderea demografică.** Ea poate fi amplificată de interesul în creștere a tinerilor noștri studenți de a intra în formele universitare și postuniversitare europene. Acest fapt are efecte benefice pentru studenții noștri. Dar, totodată el reprezintă pentru noi și o **provocare/îngrijorare,** însoțită de o stimulare pentru creșterea calității și a performanței sistemului educațional care în bună parte se autofinanțează.

Pe de altă parte, universitățile europene vor să pătrundă în spațiul universitar românesc. Și acest fapt este îmbucurător. Se prefigurează aici două căi:

O primă **cale competițională** se referă la încurajarea studenților noștri de a aplica la universitățile europene. Dar acest lucru se poate realiza și prin **deschiderea de filiale** a universităților europene în România.

Cea de a doua evidențiază explozia **interesului universităților din vest de dezvoltare a cooperării, sub multiple forme,** cu universitățile românești care și-au dovedit eficiența și constanța lor valorică.

Dacă **prima** este o **provocare** la care trebuie să facem față, cea de a **doua** apare ca o **oportunitate** serioasă pe care trebuie să o fructificăm.

1.3 Obstacole

Universitatea românească are un **avantaj competitiv** potențial: avem o calitate acumulată și confirmată. În ultimii ani s-au făcut pași importanți în **deschiderea europeană** a învățământului românesc. Sunt inițiative importante ale cadrelor didactice, facultăților și universităților de programe comune privind dezvoltarea curriculară. **Orientarea activă** a Universității spre cooperare internațională, dar și națională, devine o resursă vitală a dezvoltării calității care trebuie susținută.

Există totodată un **deficit substanțial de cunoaștere** în ceea ce privește noile oportunități și a capacităților de a le utiliza. Adesea, **cadrele didactice și studenții, actorii principali ai dezvoltării cooperării internaționale**, nu dețin complet și la timp informații esențiale privind accesul la fondurile structurale, având o **cunoaștere limitată a acestor oportunități**. De aici, decurge un prim obiectiv al orientării internaționale a universităților noastre: **identificarea la timp** a problemelor și **oportunităților** ce apar continuu în sfera relațiilor internaționale și a **difuzării lor la nivelul comunității** academice.

Informarea nu este suficientă. Ea trebuie dublată de **competența de a utiliza** noile oportunități. De aceea, consider că o altă responsabilitate a noilor structuri instituționale, ca un obiectiv prioritar, pe lângă informare, este aceea de a facilita **transferul de competențe**. Este vital să depășim **deficitele** de resurse umane și costurile economice ale acestora, inevitabile în această fază a crizei. Și aceasta cât mai rapid posibil.

O altă direcție: **susținerea tehnică și administrativă** a inițiativelor/programele în derulare de cooperare internațională a Universităților prin multiple forme de schimburi academice. Până în prezent s-a acumulat în spațiul românesc o bogată experiență didactică și de cercetare, dar și dificultăți de tip administrativ-birocratic. Presiunea acestei deschideri asupra structurilor organizaționale și financiare a crescut constant. Devine foarte clar că și în acest domeniu este nevoie de o dezvoltare a unor **structuri financiare moderne, transparente, flexibile și a unei culturi administrative** fondate pe modele eficiente de comunicare și relaționare, de gestionare a noului sistem de programe academice și de cercetare. De aceea, o direcție importantă constă în dezvoltarea unei colaborări responsabile cu structurile administrative și financiare din Universități, adesea rigide și inoperante. Este vorba în fond, de un **„tot”/întreg** care reprezintă cultura democratică a cooperării și care presupune o **dezvoltare împreună a tuturor componentelor sale**: capacitatea de cooperare didactică, științifică și administrativ-financiară.

O declarație de principiu s-ar impune aici: Învățământul românesc nu este, așa cum s-a preluat în discursul ideologic al celor care au intenții demolatoare pentru învățământul românesc, unul lipsit de valoare, ineficient, imatur, incompetent și corupt. El și-a dovedit valențele lui valorice atât în plan național, cât și în cel internațional în ciuda unei subfinanțări constante. Universitățile românești ocupă o poziție de vârf în formarea elitelor intelectuale. Ele

beneficiază de o capacitate profesională de excepție și de înțelepciunea necesară de a continua cu succes tot ce s-a realizat până acum în domeniul cooperării internaționale prin eforturi constructive comune și de a dezvolta noi standarde de calitate în activitățile didactice și de cercetare românești. Universitățile vor trebui să se centreze nu numai pe găsirea soluțiilor la problemele cu care ne confruntăm în prezent, dar, în mod special, ele vor trebui să aibă capacitatea de a proiecta direcții moderne de dezvoltare viitoare pentru **vizibilitatea internă și externă a rezultatelor sale.**

În acest nou cadru al **mobilității profesionale și al recunoașterii calificărilor noastre** în plan european, luând în calcul tot ceea ce s-a acumulat până acum în Universitățile românești, pornind de la cerințele noului cadru actual social-economic și politic, strategiile manageriale de succes ar trebui să ia în seamă două direcții prioritare: prima, promovarea relațiilor internaționale și cooperarea internațională ca o constantă a dezvoltării instituționale; a doua, respectarea unor principii ale calității învățământului centrat pe valori aplicative ale științei, cunoașterii și cercetării universitare în contextul schimbărilor multiple românești și internaționale.

2. PROMOVAREA RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE ȘI COOPERAREA INTERNAȚIONALĂ

Identificarea și fructificarea oportunităților de cooperare internațională prin programe/proiecte ca răspuns urgent la șansele provocatoare ale mediului social trebuie dublat de modalități multiple de difuzare rapidă a informațiilor privind obiectivele majore ale reformelor educaționale realizate prin programe. Uniunea Europeană acordă o importanță crescută finanțării atât a schimburilor interuniversitare, cât mai ales a dezvoltării de programe comune pe învățământ și cercetare. Această politică se prevede a se amplifica rapid în viitor. O nouă competiție se declanșează pentru utilizarea acestor oportunități. **Consolidarea capacităților de elaborare și administrare a programelor internaționale este parte a acestor noi oportunități.** Există din acest punct de vedere un deficit important cu care ne confruntăm datorat lipsei de resurse umane calificate pentru derularea reponsabilă a programelor, fapt care inevitabil duce la pierderi grave în eficiența programelor.

Conștientizarea unei largi varietăți de forme de cooperare interuniversități în cadrul Uniunii Europene se accentuează tot mai mult în condițiile creșterii fondurilor europene centrate pe calitatea învățământului.

Dezvoltarea unor **programe instituționale proprii specializărilor** facultăților de cooperare europeană prin facilitarea **schimburilor de experiență, organizarea programelor de studii pe baza creditelor transferabile, a recunoașterii diplomelor sau calificărilor specializate la nivel de master și doctorat prin apariția unor rețele universitare interne și externe, prin programe în co-tutelă.** Sunt astfel imaginate forme

multiple de suport pentru **consolidarea inițiativelor** de cooperare internațională a tuturor departamentelor/facultăților care au **competență organizațională** și imaginație științifică ridicată. **Prin stimularea cooperării** interuniversitare pe baza unor **inițiitive îndrăznețe, proiecte clare de cooperare, contracte pe termen lung** cu impact imediat în mediul academic, potentează difuzarea modelelor de bună practică în procesul de predare și cercetare, multiplicând și posibilitățile de creștere a calității. Încurajarea unor **competiții loiale** cu universitățile din țară și străinătate în domeniul promovării **mobilităților academice, a participării la cercetări internaționale a tinerilor studenți și doctoranzi** pe baza principiului încrederii reciproce și a avantajului reciproc poate deveni o variabilă strategică a calității.

România trebuie să accepte ideea că participarea la fondurile structurale impune **depășirea unor bariere profesionale** strict specializate impuse de profilurile facultăților și deschiderea către o comunicare inter și multidisciplinară. În vederea unei cooperări eficiente între facultăți se impune cerința **dezvoltării unor consorții multidisciplinare între facultăți** susținută de o solidaritate academică universitară de dezvoltare împreună, deschise la experiențe noi educaționale care se pot armoniza și completa reciproc. Ea nu trebuie dirijată spre o competiție neloială pentru fonduri și resurse de tip demolatoare pentru unele facultăți. Ierarhizarea universităților, de altfel un lucru obișnuit, normal în lume, s-a transformat la noi, în cadrul schimbărilor universitare haotice, într-un fenomen generator de animozități, de tensiuni și de orgolii nejustificate. Este știut că orice ierarhizare universitară realizată în conformitate cu criteriile obiective și indicatori preciși de calitate este de natură a întări colaborarea universitară prin parteneriate strategice și nu a o distruge.

Cooperarea internă, evident mai accentuată între facultățile universităților, dar și cea externă este **o resursă importantă** de utilizat în viitor pentru **eficiența programelor de învățământ și de cercetare cu finanțare internațională**.

De aici decurge un prim obiectiv menționat mai sus: cerința ca identificarea oportunităților în relațiile internaționale și difuzarea lor rapidă în comunitatea academică, la nivelul tuturor structurilor universitare să fie un proces transparent și reponsabil. Desigur că în acest domeniu strategia buneii practici are o importanță deosebită. **(Cine deține informația/cunoașterea are și puterea în sfera acțiunii;** „a cunoaște înseamnă a putea” spunea F. Bacon).

Devine foarte clar că în acest context este nevoie de o dezvoltare a unor **structuri financiare moderne, mai flexibile și transparente**, precum și a respectului pentru modele culturale organizaționale fondate pe **eficiență în comunicare și relaționare**. De aceea, o direcție importantă în acest sens se referă la dezvoltarea unei colaborări responsabile cu structurile organizaționale și financiare din Universități pentru a identifica împreună creșterea capacității suportive pentru toate facultățile/departamentele.

Dimensiunea internațională a cooperării universitare adaugă la oportunitatea de acces la experiențele, modelele internaționale și o nouă sursă importantă de finanțare prin programe care trebuie tot mai mult fructificată în viitor pentru universitățile românești.

3. PRINCIPII ALE DOMENIULUI CALITĂȚII

În ciuda multor afirmații grăbite și răutăcioase de tip distructiv pentru învățământul românesc, Universitatea românească s-a caracterizat printr-o **preocupare permanentă** de creștere a **calității produselor sale**. Suntem însă, evident, într-un nou context cu noi oportunități, dar și amenințări pe care nu putem să le ignorăm. Este normal să punem acum, într-un mod mai sistematic, mai structurat și accentuat, problema calității învățământului universitar și nu numai. De aici și orientarea explicită pe **susținerea organizațională, financiară și tehnică a inițiativelor/programelor** în derulare de cooperare internațională pe problema calității învățământului, existente în multe din facultățile românești. Până în prezent s-a acumulat o **bogată experiență** în acest domeniu, dar și **numeroase puncte nevralgice** – mai ales probleme de tip birocratic-administrativ. Ele întârzie apariția unor rezultate în sfera cooperării internaționale prin programe și blochează deciziile. De multe ori, aspectele birocratic-administrative pot elimina resurse financiare importante întârziind accesul la fonduri europene. **Câteva sublinieri se impun aici. Tematica creșterii calității învățământului universitar nu este una nouă descoperită de guvernării actuali și nici una care se dezvoltă izolat de celelalte componente și preocupări ale sistemului său.** Dimpotrivă, ea trebuie să ia în considerare toate elementele activității academice cuprinse în structura sistemului universitar de învățământ: **direcțiile de dezvoltare a specializărilor la nivel de licență, masterat, și doctorat, cercetarea științifică universitară** cu logica și etapele ei consacrate, dar considerate din **perspectiva calității** impuse de noul context al crizei. Problema principală care se ridică aici este cea legată de modul în care trebuie și poate să crească **calitatea în toate aceste componente** în condiții de raritate a resurselor și de restricții bugetare dure.

De aceea, consider că prin natura sa, noua structură organizațională solicită o strânsă **colaborare cu toți ceilalți actori din mediul universitar academic** care au deja clar formulate responsabilități la nivel universitar și de facultăți privind cerințele unui învățământ performant de calitate, ca o condiție și resursă a unei munci științifice de echipă.

Este evident că resursa cea mai importantă a creșterii **calității învățământului** o reprezintă **cercetarea științifică universitară**. Toți cei care se ocupă de promovarea strategică a cercetării universitare iau în considerare programele structurate care stau la baza cooperării internaționale. Se poate afirma că în Universitatea românească, în ultimii ani, s-a creat un salt în domeniul programelor de cercetare. Cercetarea dispune în prezent de un **echipament performant**, de **resurse umane specializate** pe diverse teme majore ale cercetării moderne, de un **potențial ridicat de tineri cercetători**, de mulți studenți motivați real către cercetare. O analiză de tip evaluativ a ultimilor ani a evidențiat interesul crescut pentru **teme majore de cercetare** atât a cercetătorilor consacrați, de elită, cât și a celor tineri, în formare. Cu toate acestea perfecționarea cadrului cercetării universitare trebuie să elimine și acele **neajunsuri** care apar prin **multiplicarea programelor de același tip**, a granturilor de cercetare redundante, a fondurilor europene care nu sunt

totdeauna administrate cu o mare responsabilitate financiară de oameni potriviți ca pregătire, mai ales în domenii supraspecializate.

Pe fundalul pozitiv al dezvoltării cercetării științifice universitare va trebui să identificăm în prezent punctele în care se pot concentra resursele financiare, precum și atenția sporită asupra modalităților de realizare a unor **programe comune de tip interfacultăți/interdepartamentale** și care pot duce la efecte de accelerare a performanțelor științifice. Deschiderea în continuare către un spațiu larg național și mondial al cercetărilor științifice din Universități, creșterea rapidă a contactelor atât în interiorul universităților, cât și la nivel național și internațional este **variabila strategică de dezvoltare științifică universitară pe termen lung**.

Nu cred că numai simplele **rapoarte de cercetare și informări periodice**, deși necesare, reprezintă elementul cheie în performanța științifică ci, mai degrabă, măsurarea lor prin impactul social adus prin **publicații de prestigiu** în reviste naționale și internaționale, prin apariția unor **studii de calitate în volume publicate la edituri prestigioase**, prin **citări naționale și internaționale**, prin prezența publicațiilor noastre în mari biblioteci universitare din lume etc. Aceste repere reprezintă criterii clare, simple cu indicatori cât mai corecți pentru estimarea **succeselor științifice cu impact direct în comunitatea academică națională și internațională**.

Cred că, profitând de acumulările importante din învățământul superior și de o **masă critică de specialiști**, avem nevoie în momentul de față de o **strategie clară, coerentă, de suport în cercetarea științifică universitară** orientată pe direcții prioritare de dezvoltare a învățământului.

Examinarea unor oportunități financiare și a prezenței resurselor umane calificate de a susține la toate nivelurile învățământul românesc, cu precădere a unor **direcții de înaltă specializare științifică**, complementar cu opțiunile/pachetele profesional-aplicative a specializărilor, ar aduce un plus semnificativ la rezultatele excelente obținute până acum.

De asemenea, **deschiderea cercetărilor** obținute în universități către **partenerii sociali, către beneficiarii externi, factori politici și de decizie** ar fi în favoarea utilizării eficiente a rezultatelor cercetării și formării în cadrul universitar a capacităților de schimbare socială, semn al evadării din „turnul de fildeș” a cercetării universitare. Aceasta este o direcție a stimulării cercetării prin încurajarea **colaborării interdisciplinare** dintre facultăți, dintre universități, dintre universități și institute de cercetare, nu numai în vorbe, dar și în **forme concret instituționale**. Impactul direct în schimbări sociale, culturale și economice, mai ales acum în contextul căutărilor unor răspunsuri la criză, este unul dorit.

Este o întrebare de interes comun care se ridică și la care trebuie să dăm un răspuns împreună: dacă **universitatea ar trebui să crească alocarea de resurse** pe programe de cercetare de interes național pentru dezvoltarea universitară sau **să mizăm doar pe finanțare externă**. Desigur că prima parte a întrebării trebuie să primească un răspuns pozitiv.

Personal, sunt îngrijorată de o tendință de creștere a **încărcăturii birocratic-administrative** universitare care îndeapărtează, în special pe tinerii

cercetători, de interesul constant pentru programe de cercetare. Cred că păstrând **metodologia evaluării și finanțării** acestor programe trebuie să ne concentrăm pe identificarea **formelor legale** cât mai **simple**, mai **flexibile** „mai naturale”, **stimulative** pentru motivarea tinerilor spre cercetare. Accentul să nu fie pus pe hârtii justificative și pe rapoarte formale, ci pe rezultate măsurabile prin impactul lor în cercetare și educație. Acest proces este unul de durată și nu ce se poate realiza grăbit, peste noapte. El presupune pasiune și muncă serioasă, constantă care se face cu multă răbdare, eforturi/sacrificii uneori și are nevoie de repere valorice în știință și cercetare. Cercetarea și știința trebuie să fructifice experiențele de vârf ale investițiilor sale în oameni; să folosească modelele valorice impuse de aceștia, indiferent de vârstă, pe toată perioada vieții lor active ca repere formatoare pentru tânăra generație. Comunicarea și cooperarea intra și intergenerațională în învățământ și cercetare va rămâne un criteriu fundamental în măsurarea calității procesului educațional și formativ. El exclude acele decizii grăbite de a renunța necondiționat la elita cercetării universitare prin discriminare după vârstă. Este periculos atât pentru ținuta/prestigiul academic universitar românesc care suferă o pierdere vizibilă la vârful elitei intelectuale, dar și pentru tinerii universitari care se vor forma în stil autodidact, păgubos pentru viitorul lor, fără specialiști de înaltă calitate, cu experiență în carieră.

4. PRIORITĂȚI PENTRU CERCETARE DIN PERSPECTIVĂ INTERNAȚIONALĂ

Cred că noua configurație a cerințelor educaționale și de cercetare la nivel european/internațional trebuie să considere o prioritate formarea unor **parteneriate multiple în educație și cercetare** prin cooperare cu alte organizații publice și private, cu **universități din țară și străinătate**, active în schimbări sociale, **cu firme și instituții beneficiare**.

Accentul se va pune pe susținerea unor **rețele de cercetare europene și mondiale**, focalizate pe problemele majore ale dezvoltării sociale ale comunităților locale.

Prin cooperare, cercetătorii au nevoie de **confirmare a rezultatelor muncii lor, de comunicare și de dialog, de comparare și acceptare, de suport** prin intermediul unor **parteneriate strategice** de dezvoltare a științei și învățământului superior. Acestea se pot realiza prin **întâlniri și sesiuni științifice** periodice naționale și internaționale într-un spațiu deschis tuturor actorilor din rețelele universitare și de cercetare, **prin publicații cu ecou național și internațional, prin popularizarea concluziilor cercetărilor în cadrul unor conferințe de presă, a Conferinței rectorilor etc.** **Cu o singură precizare: propuneri de schimbare, reformă sau dezvoltare a cercetării și învățământului, precum și dialogul sau comunicarea dintre specialiști se face în spațiul academic și științific, cu elitele din domeniu, cu specialiștii performanți și nu într-un spațiu pseudo-intelectual forțat politizat.** În acest sens, **esența angajamentului unor**

măsuri sustenabile în asigurarea calității în educație și cercetare se bazează nu atât pe o preocupare de natură administrativ-birocrațică, cu rol de constrângere și aliniere a universităților și specializărilor după criterii arbitrare-subiective, discreționare, discutabile. Mai degrabă ele se dezvoltă pe o structură coerentă de suport pentru învățământ și cercetare, deschisă la idei noi și imaginație științifică, orientată strategic spre performanță și permanentă inovație în acord cu cerințele formării tinerilor într-un spațiu modern.

5. CERINȚE EUROPENE ÎN CALITATEA UNIVERSITARĂ

Integrarea Europeană nu înseamnă copierea unor experiențe/modele din exterior a ceea ce noi credem că face Europa educațională. **Universitățile europene** sunt **spații ale democrației și dialogului deschis în care fiecare învață de la ceilalți și contribuie la dezvoltarea educațională cu propria sa experiență**. E o iluzie păguboasă că există un singur model universitar european. Europa oferă **imaginea unor căutări febrile foarte diversificate**.

Cred că noua structură de Conducere a Universităților românești trebuie să dezvolte un sistem de susținere a **accesului la experiența celorlalte universități din lume** prin difuzarea corectă și responsabilă a imaginii noastre instituționale și a **propriei noastre experiențe** apreciată în numeroase contexte internaționale.

Universitatea românească va deveni europeană nu copiind un model sau altul al unei țări din Europa, ci înscriindu-se **ca membră activă a comunității universitare europene** prin standarde de calitate, prin performanțe științifice naționale, respectând cu strictețe criteriile de calitate în formarea studenților și în programele de cercetare cerute de contextul actual socio-economic.

Creșterea calității nu se reduce numai la ce facem mai bun și mai economic azi sau mâine, ci și **cum investim în viitorul Universității** românești. Și acest fapt depinde în principal de calitatea profesională a cadrelor didactice și a cercetătorilor noștri.

E normal să ne preocupe pe toți să reflectăm asupra **selecției tinerilor** și sprijinirii dezvoltării lor profesionale și morale, a **criteriilor de calitate cerute de promovarea universitară**. E normal să întărim tradiția noastră pozitivă de criterii ridicate de promovare care asigură calitatea viitoare a activităților didactice și **motivarea performanțelor în cercetare**. Dar aceste condiții de calitate trebuie să aibă rezonanță și în afara spațiului Universității, să fie respectate, în primul rând, de **comisiile și agențiile MEC** care, paradoxal, decid în final promovarea /„soarta” colegilor noștri și a specializărilor propuse de facultăți. Ultima perioadă a activității acestor comisii este îngrijorătoare și iresponsabilă deseori, pentru evoluția învățământului și a cercetării românești,

acestea fiind dominate de interese subiective, individuale, partinice și nu academice-profesionale.

Cele câteva propuneri pragmatice pentru creșterea calității învățământului superior aduse aici exprimă doar principiile de bază posibile orientate spre deschiderea universităților noastre către modelul european prin parteneriate constante și eficiente. Urmează ca măsurarea calității învățământului și cercetării românești în context european să aducă o strategie serioasă, gândită profund prin efectele ei în timp, cu criterii diferențiate pe domenii de specializare și mecanisme concrete de evaluare și ierarhizare a universităților ca rezultat al unei consultări deschise cu factorii din mediul academic. Deciziile vor trebui luate doar împreună cu specialiștii din interiorul sistemului și nu cu cei din afara lui. Diversitatea și complexitatea specializărilor din fiecare instituție de învățământ superior va genera modele proprii de dezvoltare și măsurare a rezultatelor lor comparabile la nivel național și internațional.

O precizare se impune ca esențială în procesul de menținere ca prioritate a **calității în educație și cercetare în Universitățile românești**. Cred că noua configurație a învățământului superior la noi impune o asumare clară și un rol strategic a specialistului din domeniu în **identificarea problemelor calității** învățământului. Pentru o diagnoză corectă și responsabilă a situației universităților în creștere avem nevoie de timp și competență deosebită în procesul evaluării lor. Abandonarea acelor soluții pripite pentru evaluarea, ierarhizarea și monitorizarea cercetării și învățământului, luate sub impulsul cerințelor ideologice și al dorinței de afirmare publică a unor falsi specialiști, ar fi de natură a limpezi obiectivele centrale ale unui proces complex de schimbare și dezvoltare a mediului academic universitar intern precum și a clarificării problemelor noastre în context european. Nerespectarea acestor cerințe minime de profesionalism și răspundere academică compromite însăși esența imperativului calității. Pentru acest fapt, se impune **crystalizarea unei strategii în noul context european** care trebuie să devină un motor colectiv al **acțiunii împreună, al solidarității bazat pe performanțe ridicate, de vârf**.

În contextul programului Bologna, mult discutat, dar și contestat, se repune o problemă vitală, de structură privind accentuarea unei noi preocupări durabile de creștere a calității. Cele **trei cicluri care au fost gândite a fi împreună: licență - masterat - doctorat** sunt purtătoare și de oportunități, dar și de riscuri majore. Cred că gândirea noii structuri, pe baza unei evaluări profunde a rezultatelor primei generații de licență, trebuie să fie **punctul de pornire central al programului de măsurare a rezultatelor obținute. Aprecieri asupra calității de abia se impun aici**.

În noul context educațional întregul învățământ universitar se confruntă cu o dublă problemă: scăderea generației de tineri care accentuează importanța ofertei profesionale. Tot mai mult tinerii pun întrebarea: pentru ce profesii/locuri de muncă suntem pregătiți în contextul unei crize severe a ofertelor pe piața muncii. Deja suntem cu toții conștienți că universitatea trebuie să dezvolte o orientare accentuată spre **aplicabilitatea profesiilor către cerințele pieței muncii**. Se fac deja multe lucruri în acest domeniu. Cred că simțim nevoia de a crește comunicarea între noi pe această temă și identificarea unor direcții prioritare. Ar trebui ca imediat să se examineze oportunitatea organizării unor dezbateri, **conferințe/schimb de experiență** pe această temă iar concluziile să fie sintetizate într-un document programatic de dezvoltare/schimbare a procesului formativ-educativ.

Introducerea **instituției scolii doctorale** creează o oportunitate nouă pentru creșterea calității. Sunt indicii și indicatori că este o creștere a interesului pentru programele doctorale și o diversificare a programelor de cercetare. O temă de reflecție care apare aici se referă la posibilitatea unei **diversificări a programelor doctorale** prin accentuarea lor mai aplicativă, mai pramatică. Ar fi poate necesar să diferențiem între **programe doctorale orientate spre cercetări fundamentale-teoretico-științifice și cele orientate aplicativ-profesional** către schimbare și acțiune eficientă.

O problemă care solicită în continuare concentrarea este **modernizarea metodologiei învățământului** și a cercetării universitare. Tradiția universitară accentua importanța talentului și vocației individuale. Am dat însă o atenție mai redusă metodologiei învățământului pentru creșterea calității prin cercetări de amploare de tip -știința mare-cu impact social, rezultat al unor eforturi de echipă interdisciplinară. Cercetarea în echipă poate aduce multe descoperiri mari, semnificative pentru știință, dar totodată ea validează valori ale muncii împreună prin nevoia de a împărtăși experiențe din diferite domenii, de a ne cunoaște mai bine în raport de celălalt. De aceea apare cerința de implicare a tuturor actorilor din învățământul universitar în organizarea unor schimburi de experiență în acest domeniu și a ajuta la cristalizarea unor deprinderi de muncă în echipă.

Un mijlo bun pentru cunoașterea reciprocă ar fi lansarea unor **reviste de didactică-universitară** care pot crea un spațiu deschis de comunicare a experiențelor universitare, de dialog și confruntări de idei într-un mod academic civilizat, acestea fiind **posibil de prelungit on line**.

6. OBIECTIVE PRAGMATICE PENTRU SUSȚINEREA CALITĂȚII

Susținerea organizațională și tehnică a programelor în curs de desfășurare și a inițiativelor pentru accesul la noile fonduri europene destinate creșterii calității învățământului superior și a cercetării universitare rămâne un obiectiv fundamental în condiții de austeritate financiară.

Susținerea în continuare a **creșterii participării specialiștilor noștri cu studii, articole, rapoarte de cercetare în publicațiile străine cotate internațional**, fără a fetișiza însă acest proces și fără a neglija valoarea revistelor românești acreditate național și internațional reprezintă un criteriu al calității și performanței în mediul universitar. Creșterea **calității și vizibilității internaționale a revistelor noastre** este un proces în curs de perfecționare cu un impact predictibil în lumea academică. Identificarea oportunităților și susținerea inițiativelor de **organizare a unor conferințe/congrese internaționale în Universitățile românești** în colaborare cu parteneri interni și internaționali pot susține atractivitatea mediului nostru universitar.

Atragerea mediului de afaceri în calitate de sponsori pentru tinerii intelectuali și la susținerea în diferite forme a participării specialiștilor noștri la

Conferințe, Congrese internaționale se poate realiza cu ajutorul unui departament specializat de prezentare și imagine.

Explorarea posibilităților de lansare **a unor direcții noi în schimburile internaționale** de profesori și profesori asociați, pe linia elaborării în comun de materiale didactice; încurajarea prezenței profesorilor invitați pentru a ține module/cursuri periodice în România poate deveni o permanentă în relațiile de cooperare externă.

Accentuarea tradiției privind **statutul profesorilor visiting** (prezența în universități a profesorilor de prestigiu din universitățile străine și a profesorilor noștri în afară) ar merita încurajată mai mult la formele postuniversitare de master și doctorat. Statutul acestor schimburi de profesori trebuie să fie dublat de forme cât mai diversificate și mai flexibile de cooperare. Acestea trebuie să se transforme din contacte sporadice/întâmplătoare în relații constante de **colaborare pe termen lung**, reciproc avantajoase pentru partenerii antrenați.

În momentul de față trebuie consolidată și extinsă practica pozitivă, existentă deja la nivelul universităților noastre, de a păstra ca prioritate a învățământului superior orientarea spre standarde ridicate de calitate în procesul educațional și de cercetare, a **centrării învățământului pe student, a activizării tinerilor pentru cerințele pieței muncii**.

În contextul cerințelor unor competiții universitare serioase se impune dezvoltarea unei **culturi a calității: capacitatea instituțională de autoevaluare** realistă a resurselor și eficienței lor, de **identificare a punctelor critice** prezente în sistem pentru a găsi rapid un răspuns specific a fost o preocupare constantă și va rămâne încă. Desemnarea cu claritate a **direcțiilor prioritare de acțiune** luând în calcul toate **consecințele directe și indirecte asupra dezvoltării calității**, a pregătirii instrumentelor de implementare a schimbărilor din sistemul educațional este un imperativ al procesului de internaționalizare a educației și cercetării.

Toate aceste elemente ale unei **noi culturi a calității în educație** trebuie să stimuleze concomitent și mecanisme proprii, tehnici specifice muncii universitare de acțiune pentru susținerea strategiilor de reformă în mediul universitar. Foarte des, metodologia implementării programelor de schimbare în învățământ, ca parte componentă a procesului de reformă a fost neglijată sau impusă din afara învățământului, amânând mult acest proces sau, deseori, compromițându-l.

Cred că universitatea trebuie să-și orienteze activitățile centrate pe creșterea calității, complementar cu dezvoltarea relațiilor internaționale în sfera **cooperării interuniversitare** la mai multe nivele.

Dezvoltarea masteratului oferă un câmp important de inovație interuniversitară. Alături de rațiunile strict economice nu trebuie să ignorăm investițiile în construcția unor noi specializări la nivel de masterat, investițiile în viitorul modern profesional al tinerilor. E vital să identificăm direcțiile de dezvoltare de programe masterale aplicative în noile nevoi ale pieței muncii și să consolidăm **prioritățile universităților noastre în acele domenii calitative profesional** și cu viitor în angajare.

Doctoratele în cotutelă deschid larg șansele tinerilor de cunoaștere a performanțelor științifice europene și de formare în context european după cerințele și exigențele criteriilor de calitate în cercetare. Fructificarea fondurilor structurale europene privind **creșterea calității resurselor umane în învățământul universitar prin programele doctorale sunt relevante în acest sens**. Absorbția acestor fonduri ar merita să crească mai ales în cercetare.

7. DIRECȚII DE ACȚIUNE

Câteva din principiile necesare deschiderii către un învățământ universitar de calitate centrat pe student și cercetare științifică universitară în contextul cerințelor europene apar cu claritate aici:

- a. **Respectarea cu strictețe a reglementărilor legale**, dar dublată de eforturi pentru perfecționarea acestui cadru legal a promovării și gestionării cu responsabilitate a intereselor de autonomie a universităților românești.
- b. **Acordarea unei importanțe speciale cerințelor ca reglementările legale** să fie aplicate într-un **mod transparent**, în cunoștință de cauză, la fel pentru toți actorii academici și pentru toate universitățile, indiferent de mărimea și locul lor geografic de proveniență, scurtând astfel drumul greoi, excesiv de birocratic și consumator de timp și energie.
- c. **Dezvoltarea calitativă a procesului de formare și de cercetare a studenților** este și va rămâne un obiectiv prioritar în învățământ și în cercetare, ținând seama de cerința atractivității lui pentru tineri.
- d. **Creșterea calității în sistemul administrativ universitar** pe baza unor reguli/norme clare care să diminueze riscurile unor interpretări și reinterprețări arbitrare, subiective, rigide asigură seriozitatea controlată a schimbărilor și chiar a reformelor din sistem. Suntem deseori împiedicați în activitățile noastre de proiectare/dezvoltare a programelor educaționale de mulțimea **reglementărilor așa-zis „legale”**, adoptate în pripă și **saturate de interese de grup sau politice**. Stabilitatea și predictibilitatea sistemului universitar sunt asigurate de o legislație coerentă și clară fără ambiguități și permanente restructurări.
- e. **Universitățile noastre**, prin poziția lor academică și prestigiul intelectual sunt în **situația de a fi mai mult consultate în deciziile privind politicile educaționale, luându-se serios în considerare punctul lor de vedere**. În virtutea meritelor

obținute în plan intern și extern universitățile trebuie să adopte o **atitudine mai activă în politica educațională națională, influențând astfel direct, procesul dezvoltării lor în contextul social actual.**

- f. Constanța **performanței Universităților românești** în planul calității și al cooperării internaționale depinde de **performanța fiecărei specializări și a fiecărui membru în parte.**
- g. Politica viitoare de dezvoltare instituțională în mediul academic universitar este de **a susține/a crea condiții favorabile pentru ca toate universitățile și facultățile să-și actualizeze capacitățile lor inovative.**

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Nu cred că transferul managerial de tip economic/eficiență economică este, în perspectivă, benefic dezvoltării educaționale și de cercetare. Ar fi încălcată prin acest tip de transfer logica dezvoltării normale a specializărilor multiple atât de necesare formării culturii științifice tinerei generații, precum și cerințele impuse de modernizarea și supraspecializarea profesiilor din sfera științelor și cercetării fundamentale. **Toate profesiile prezente în facultățile de profil cât și cercetarea fundamentală care le însoțește trebuie să aibă finanțarea corespunzătoare nevoilor** lor de afirmare, indiferent de momemntele de criză care pot să apară într-un domeniu sau altul la un moment dat, având în vedere impactul social al culturii științifice generale și de specialitate. Mai degrabă, în acest context, **un management agresiv care să forțeze un echilibru funcțional al fiecărei facultăți printr-o solidaritate internă** de tip academic ar putea să asigure o responsabilitate crescută pentru destinul instituției universitare și dezvoltarea unei calități ridicate a activităților sale.

Adoptarea **unui stil antreprenorial** ar putea avea succes în **stimularea inițiativei și creativității individuale și instituționale atât în plan național cât și internațional.** Dar, în fapt, **Universitatea** este o asociație academică **orientată democrat către performanțe și competitivitate loială,** compusă din persoane înalt competente centrate pe o vocație a profesiei, responsabile în formarea tinerei generații și a dezvoltării cercetării.

În momentul de față **sistemul de finanțare a învățământului superior în urma unei ierarhizări discutabile a universităților din România, dezavantajează structural unele specializări/facultăți** din afara Bucureștiului. Se dezechilibrează sistemul universitar pe tipuri mari de regiuni. Asistăm și la o discriminare nu numai pe regiuni geografice, ci și pe domenii prin lipsa de finanțare necesară unui număr optim de studenți pentru unele

specializări care sunt considerate ca necăutate în prezent. După cum și multe facultăți din domeniul științelor sociale și umane, juridice, economice care au oportunități de dezvoltare mai mari s-ar putea să nu fie permanente.

Echilibrul instituțional al specializărilor în interiorul universităților, capabil să asigure o **dezvoltare normală tuturor facultăților**, se poate face prin cooperări între domenii de specializare, prin **programe majore comune de cercetare naționale și internaționale**, prin crearea unei **solidarități interne**. O soluționare a unor astfel de probleme, care pot să apară la un moment dat pentru oricare dintre domeniile de specialitate, poate fi remediată cu precădere **prin modificări importante de finanțare a învățământului superior**. **Universitățile** trebuie astfel să conștientizeze gravitatea acestor probleme la nivel instituțional și să **promoveze rapid un pachet de acțiuni coerente**, care să asigure stabilitate și coerență internă a acestora. **Un echilibru stabil în dezvoltarea facultăților și universităților din țară poate fi atins prin folosirea la maxim a programelor finanțate european, complementar cu stimularea unei politici de solidaritate universitară.**

Universitățile ocupă o poziție clară în elita intelectuală pentru dezvoltarea comunităților și ca atare ar trebui să beneficieze de resurse și oportunități de perfecționare echilibrată și eficientă în plan social și uman. De aceea, politica de **promovare a autonomiei universitare** ar trebui susținută și chiar amplificată în contextul programelor europene, ținând seama de specificul specializărilor facultăților.

Stimulând dezvoltarea unor principii corecte, fondate pe înțelegere și colaborare colegială între universități și facultăți, promovarea unor **mecanisme adecvate de solidaritate internă și de asumare a responsabilității** acestora pentru interesul global și de dezvoltare a universităților devine o cerință constantă în cooperare.

Un principiu absolut necesar dezvoltării calitative a fiecărei instituții universitare se referă la crearea unei **culturi organizaționale, cu accent pe păstrarea unui model valoric al relațiilor interumane în lumea academică**, premisă obligatorie în cooperarea internațională. O atenție deosebită trebuie acordată **promovării transparenței în utilizarea fondurilor bugetare de care Universitățile dispun pentru programe internaționale și modul în care deciziile luate de conducerea acestora sunt luate pentru administrarea lor**. Principiul este că **responsabilitatea** în utilizarea alocației bugetare dedicate calității și programelor internaționale revine în primul rând **Universităților** și specialiștilor care le gestionează. **Asumarea acestei responsabilități înseamnă însă supunerea lor controlului comunității academice. Autonomia universitară** acordată prin lege reprezintă asumarea responsabilității de dezvoltare instituțională. MEC ar trebui să fie doar partenerul de dialog și acțiuni comune și să fie alături de universități coresponsabil față de întreaga comunitate pentru rezultatele formării profesionale și a dezvoltării cercetării științifice universitare, nu să-și asume obligații și responsabilități proprii universităților.

Prin **multiplicarea în lume a inovațiilor educaționale**, cred că ne aflăm în fața unei noi provocări privind formarea profesională a tinerilor. Suntem într-un nou mediu socio-profesional, o nouă **cultură generată de speranțele și așteptările tinerei generații** ca specializările lor să-și găsească un răspuns

pozitiv prin **integrarea rapidă în muncă** corelat și cu o **accentuare a procesului de specializare** profundă.

Un obiectiv major în asigurarea calității educaționale este de a încuraja **inovații în formarea tinerilor și de a face cunoscut experiențele internaționale și naționale** în acest domeniu. Se impune astfel identificarea unor **modalități de difuzare a inovațiilor educaționale și a mijloacelor tehnice corespunzătoare pentru o asemenea prezentare (reviste, buletine informative în format clasic sau electronic, dialoguri profesionale, mese rotunde, simpozioane și sesiuni de comunicări științifice etc.) în vederea** difuzării lor și a creșterii oportunităților pe piața muncii în rândul tinerilor.

Majoritatea universităților din lume se confruntă cu multe provocări similare celor amintite la noi. Acestea țin, pe de o parte de diversificarea formelor educaționale, iar pe de altă parte de presiunea accelerată a cerințelor moderne dinspre piața muncii care cer performanță profesională și rapiditate în integrarea tinerilor în muncă. Piața muncii moderne cunoaște acum o dinamică incredibil de rapidă, iar Universitățile trebuie să facă față prin oferta sa educațională competentă acestei dinamici. O adaptare flexibilă la această dinamică este provocarea căreia Universitățile trebuie să le facă față prin răspunsuri prompte și eficiente. Voi supune atenției o dezbatere privitoare la o profesionalizare mai accentuată, complementar cu diversificarea ei la toate nivelele procesului de formare universitară: de tip licență, de tip masterat și de tip doctorat și de tip programe post doctorale.

La **nivel de licență**: am moștenit o orientare a sistemului de învățământ aproape exclusiv orientat spre cercetare și cunoștințe teoretice. Un asemenea accent, pe lângă valoarea lui deosebită care subliniază necesitatea unor teorii fundamentale asimilate la nivelul unei culturi științifice solide de specialitate, care desigur trebuie menținută și promovată, trebuie dublat și de deschiderea către practica profesiei prin mecanisme organice de aplicare a cunoștințelor teoretice. Altfel, cel puțin două efecte negative pot să apară în procesul formativ-educativ: primul, cei mai mulți studenți riscă să piardă ritmul unor exigențe cerute de nevoile practice care îi așteaptă pe piața muncii. Acest decalaj poate fi un factor al demotivării tinerilor pentru pregătire universitară; al doilea, o tendință a învățământului de a marginaliza orientarea practic-aplicativă implicată de profesii și așteptată de tineri. Aceste două efecte negative sunt accentuate și de noile condiții ale învățării la distanță, ale învățării pe viață, ale învățării adulte care duc la solicitări multiple de formare profesională de tip universitar prin creșterea numărului de cereri a unei proporții din ce în ce mai mari de tineri care lucrează, de cei de vârstă medie care doresc specializări în acord cu poziția ocupată pe piața muncii, de cei care doresc schimbarea profesiei după un timp etc. Un alt aspect implicat aici: presiunea financiară asupra studenților, cuplată cu creșterea oportunităților oferite de dinamica pieței muncii a accentuat orientarea lor spre găsirea unor locuri de muncă corespunzătoare pregătirii, mulți chiar în timpul facultății, iar marea majoritate, după terminarea studiilor de licență.

Reducerea la majoritatea facultăților a **învățământului la 3 ani** a creat o nouă problemă: absolventul nu poate primi în timp scurt obținerea unei pregătiri profesional-specializate pe parcursul facultății, ci doar în programele postuniversitare de master. Imensa majoritate a absolvenților intră în sistemul muncii în timpul masteratului, iar unii chiar în timpul facultății. Ei cer încă din

facultate o orientare profesională mai accentuată de tip aplicativ și mai diversificată. De aceea, s-ar putea ca în timp să **evaluăm că prima parte universitară de tip licență** care oferă o pregătire generală să fie nerealistă în raport de dinamica reală a pieței muncii. S-au făcut scenarii care par să fie de mare succes pentru condițiile actuale, de combinare a pregătirii universitare de bază cu oferte de direcții/module de specializare în ultimul an de studiu. Optarea pentru o asemenea direcție de specializare nu trebuie privită ca o specializare excesivă, ci ca o deschidere spre oportunitățile și cerințele pieței muncii. Un argument suplimentar: din experiența unor facultăți, oferta unui pachet larg de specializare a crescut semnificativ interesul tinerilor pentru specializări, ceea ce se va dovedi a fi un important atu în competiția accentuată pentru atragerea studenților în facultate.

Prudența reformelor în domeniul educațional este una fundată pe diagnoză corectă, pe gândirea tuturor efectelor: directe și indirecte, dorite și nedorite (efecte perverse, cum le numesc sociologii) care pot unele din ele să fie contraproductive reformelor inițial propuse. În orice țară din lume aceste schimbări educaționale presupun o largă dezbatere publică cu toți actorii comunitari și inițierea unor studii pilot în scopul unui feed-back care să vină la timp. **Explicit, sunt acceptate acele schimbări structurale de profunzime acolo unde situațiile critice în sistemul educațional o cer, dar ca urmare a unei analize profunde de tip diagnoză și a evaluării cu atenție a efectelor implicite ce pot să apară în timp asupra comunității.** Trebuie să găsim și forma legală, care să dea **constanță încurajării și atragerii în învățământul superior a unor experți de vârf/practicieni cu mare experiență** care însă nu se înscriu, conform legislației în vigoare, pentru predare universitară. Atragerea unor asemenea specialiști ca asociați în procesul didactic, de regulă, s-a dovedit o sursă importantă **de transfer de experiență practică cu impact crescut asupra culturii științifice de tip aplicativ, benefică formării profesionale moderne.**

Ținând seama de elita intelectuală de care dispun Universitățile, **improvizațiile în schimbare, principiul cotidian de încercare și eroare, mare consumator de timp, de energie, dar și de sacrificii umane, nu au ce căuta la nivelul restructurărilor continue ale procesului de învățământ.** După cum nu cred că „**modele prestabilite**” venite și preluate de noi din exterior au rolul de formulă magică în reforma educațională și se potrivesc oriunde fără a fi ajustate la cerințele interne și specificul situațional românesc.

Deși cred sincer într-o integrare reală a structurilor educaționale în sistemul european, am totuși câteva precizări de făcut: **Integrarea în cerințele unui model educațional european nu a fost niciodată și nu este formulat de UE ca imperativ pentru învățământ, ci doar ca recomandare:** acest proces se realizează în timp și în forme reciproc avantajoase pentru **universitățile partenere;** el nu trebuie forțat, impus din afară și acceptat **a se realiza oricum.** El trebuie să se finalizeze doar cu **păstrarea demnității, responsabilității și integrității valorilor intelectuale și morale dobândite în timp.**

Principiul de bază în performanța oricărei organizații, cu atât mai mult a celei de tip universitar, constă în crearea unei atmosfere stimulative, de cooperare între universități și facultăți, fundată pe o solidaritate academică internă, complementar cu necesitatea dezvoltării unei rețele externe de

parteneriat cu toți actorii sociali. În acest context se impune dezvoltarea unui parteneriat solid fundat pe principiul reciprocității și al promovării intereselor profesionale ale fiecărei părți. Echilibrul intern al Universităților prin dezvoltarea tuturor facultăților, prin relații strânse de respect și cooperare interfacultăți/interspecializări, ce va păstra, desigur, propria lor autonomie, va asigura un cadru modern de formare a noii generații, cu impact major și în învățământul școlar, gimnazial și liceal. Acest principiu intern de dialog și cooperare între facultăți în plan intern și extern, fundat pe reguli de reciprocitate avantajoasă, va conduce cu siguranță la câștig la nivelul calității și dezvoltare împreună pe termen mediu și lung. Iar performanțele educaționale și de cercetare pot fi măsurate în timp prin rezultatele promoțiilor de absolvenți și cercetători performanți pe piața muncii. Acestea sunt și vor rămâne mereu parte constantă a unor cerințe moderne de schimbare socială.

De aceea, Universitatea românească va trebui să se impună ca un factor activ de schimbare reală în dinamica rapidă și diversificată a cerințelor sociale și umane, fiind un actor comunitar cheie și responsabil, parte activă a societății civile. Ea are un cuvânt greu în schimbările socio-economice și culturale în acest context.

Universitatea românească trebuie să aibă un rol esențial în creșterea bunăstării individuale și colective să fie mereu prezentă cu argumentele ei științifice, cu o voce clară și fermă în procesele democratice fragile din realitatea românească. Universitatea trebuie să contribuie prin resursele ei multiple la cristalizarea structurilor unei culturi a dialogului și democrației atât de fragede de la noi.

BIBLIOGRAFIE

- a. Zamfir, Elena, Stilul de viață studentesc, în volumul „Tineretul anilor 2000”, Editura Academiei, 1996
- b. Zamfir, Elena (coord.) The Situation of Child and Family in Romania. The national Committee for Child Support, Romanian Government and UNICEF/Country Office of Romania, Alternative Publishing House, Bucharest, 1994
- c. Zamfir, Elena „Tendințe în politicile educaționale pentru populația de romi” (pag. 333-359), în vol. „Cultură, dezvoltare, identitate. Perspective actuale”, Floare Chișinău și alții (coord.), Ed. Expert, București, 2007
- d. Zamfir, Elena, Proiect managerial pentru Universitatea București, 2009

- e. Zamfir, Elena, Asistența socială în România. Teorie și acțiune socială, Ed. Mitropoliei Olteniei , Craiova, 2009
- f. Zamfir, Elena, Mimetism politic, calitatea schimbării și valorii în învățământ, în vol., Educație și schimbare socială - Perspective sociologice și comunicaționale, coord. Sergiu Băltățescu, Floare Chipea etc., Ed. Universității Oradea, 2010
- g. Zamfir, Elena, Runcan, Patricia Luciana (coord.), Riscuri și Oportunități ale sistemului de asistență socială în România,